

“3. DANI ZAGREBAČKE ARHITEKTURE” I “ARHITEKTURA S POTPISOM”

Programi Društva arhitekata Zagreba i Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske u 2013.

NIKOLINA HRUST □ Umjetnički paviljon u Zagrebu, Zagreb

Povijest Zagreba, a u sklopu nje i arhitektura i urbanizam, česta su tema mnogih stručnih radova, tekstova i knjiga, a posljednjih nekoliko godina svjedoci smo da su postali inspiracijom i za različite programe Turističke zajednice grada Zagreba te drugih turističkih agencija i udruga. Organizirani razgledi grada ili tematske šetnje omogućuju turistima i građanima Zagreba upoznavanje s gradskim znamenitostima, ali i s njegovim tajnama i manje poznatim dijelovima. *Zagrebački štitkeci, Zaljubljeni Zagreb, Puteni Zagreb, Opsjednuti Zagreb, Gornjogradske coprnice, Tajne Griča, Dirdiri Zagreb, Večernje šetnje Zagrebom, Šetnja sa Zagorkom po Zagrebu...*samo su dio ponude putem koje bi turisti i domaćini upoznali grad, čuli neobične, zapostavljene priče i pojedinosti ili oživjeli svoja sjećanja.

U 2013. godini predstavljanju Zagreba, a posebice zagrebačke arhitekture i urbanizma, pridružila su se i dva strukovna društva: Društvo arhitekata Zagreba i Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske. Programi obaju društava bili su otvoreni za javnost i besplatni tako da su ih, osim članova tih društava, mogli pratiti i događanjima prisustvovati i brojni pripadnici srodnih struka, djelatnici u kulturi i turizmu, kao i šira javnost.

Prvi program održan je krajem proljeća, od 20. do 25. svibnja 2013., kada je Društvo arhitekata Zagreba organiziralo *Treće dane zagrebačke arhitekture*.¹

Tema manifestacije bila je *135 godina zagrebačke arhitekture u Europi* te obilježavanje 135. obljetnice postojanja Društva arhitekata Zagreba. I ta je manifestacija imala prokušanu i uspješnu koncepciju koja se sastojala od niza predavanja radnim danima od 18 sati i stručnoga, poludnevnog obilaska na tim predavanjima predstavljenih objekata u subotu, posljednjeg dana skupa.

S obzirom na to da je tema bila povijesna, i predavanja su bila podijeljena u kronološke cjeline prezentirane tijekom četiri dana: razdoblje 1878. – 1918., razdoblje 1918. – 1945., razdoblje 1947. – 1961. i razdoblje 1956. – 2013.

Razdoblje 1878. – 1918. predstavljeno je temama *Klub inžinirah i arhitektah, Oktogon, Umjetnički paviljon, Paromlin, TŽV Gredelj, K und K vojarnje i Klub hrvatskih arhitekata* (Aleksandar Laslo), *Jašiona nekadašnje Konjaničke vojarnje: Lauba – kuća za ljude i umjetnost* (Alenka Gačić Pojatina, Branka Petković i Ana Krstulović) te *Tvornica duhana Zagreb: Tvornica ADRIS* (Ivica Plavec, Žanet Zdenković Gold i Ivan Zdenković).

Drugog dana razdoblje 1918. – 1945. obuhvatilo je teme *Novi Zagreb istočno od Draškovićeve, Gradska klaonica, Industrijska zona Radničke ulice, Zagrebački Zbor i Promet stranaca* (Aleksandar Laslo), a na tu temu nadovezala su se i izlaganja o novogradnjama – *Centar Green Gold* (Boris Fiolić), *Nova zgrada Vipneta* (Luka Kincl, Nikša Ninić i Tamara Tumpa) te povijesne teme: *Studentski centar – dogradnja* (Luka Korlaet) i *Obnova Francuskog paviljona* (Alan Braun).

Trećeg dana naglasak je bio na poznatim objektima arhitekture nakon Drugoga svjetskog rata, od 1947. do 1961., za koje je simbolom bila arhitektura Ulice grada Vukovara. O crticama iz povijesti *boulevarda s četiri imena* govorio je Vedran Ivanković. Ostajući na području Ulice grada Vukovara, o projektu najvećeg nebodera u Hrvatskoj u sklopu prikaza *Eurotower – od zamisli do ostvarenja* govorio je Marijan Hrčić, a povijest zgrade *Željpoš – Ferimport* izložila je Ana Vukadin.

U četvrtak su teme izlaganja bile vezane za Južni Zagreb / Novi Zagreb. O odnosu dvaju “gradova” – Novog Zagreba i Zagrebačkog velesajma – govorio je Tihomir Jukić, a o odnosu grada Zagreba i rijeke Save izlaganje je održala Irena Matković. O projektima nastalima od 1980-ih godina do danas u predavanju *Buđenje Novog Zagreba* govorio je Djivo Dražić, a faze nastanka dvorane *Arena Zagreb*, od projekta do dovršenja građevine, opisao je predstavnik projekatnata UPI-2M Alan Leo Pleština.

U petak 24. svibnja u Gliptoteci HAZU održana je završna svečanost čiji je stručni dio bio posvećen aktualnim i planiranim projektima. O dvije vrlo atraktivne lokacije – o prostoru bivše tvornice *Gredelj* te o staroj klaonici u Heinzelovoj ulici i njihovim potencijalima govorile su Alenka Košiša Čičin-Šain i Dinka Pavelić, a *Projekt studentskog kampusa Borongaj* predstavio je Bojan Baletić. Na kraju skupa sudionicima su se obratili i gradonačelnik Milan Bandić, Tihomir Matković, voditelj programa *Dana zagrebačke arhitekture*, te zamjenica ministrice kulture Sanja Šaban.

Posljednjeg dana, u subotu 25. svibnja, organiziran je stručni obilazak na skupu predstavljenih građevina. Obilazak je započeo razgledavanjem poslovnog centra *Adris* u Jagičevoj ulici, uz vodstvo Ivica Plaveca, a potom je organiziran autobusni prijevoz do drugih objekata. Prvi u nizu bila je dvorana *Arena Zagreb*, kroz koju je sudionike proveo Alan Leo Pleština, a razgled je nastavljen obilaskom zgrade poslovnog centra *Green Gold* u Radničkoj cesti i hotela

¹ Manifestacija je prvi put održana 2011. godine, i od tada se svake godine potkraj svibnja i početkom lipnja organiziraju izlaganja i prezentacije zagrebačke arhitekture, kao i stručni razgled uz sudjelovanje arhitekata, teoretičara te povjesničara arhitekture i konzervatora.

Double Tree by Hilton (Ivan Ćurković, BF studio). Nakon niza novosagrađenih objekata organizirano je i razgledavanje stare klaonice u Heinzelovoj ulici te područja nekadašnje tvornice željezničkih vozila *Gredelj* u Ulici grada Vukovara. Posljednja lokacija obilaska bila je zgrada Lauba – kuća za ljude i umjetnost, koju su predstavile Alenka Gačić Pojatina, Branka Petković i Ana Krstulović.

U sklopu trećeg dana predstavljena je i publikacija Sekcije mladih DAZ-a *Arhitektura u džepu*, čije je prvo izdanje tiskano 2011. na engleskom jeziku, a promovirana je hrvatska inačica njegova dopunjenog izdanja.

Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske svoj je program stručnih vodstava *Arhitektura s potpisom* održalo od 23. do 27. rujna, u sklopu manifestacije *Dani europske baštine*. Tijekom pet radnih dana održano je pet stručnih vodstava s početkom u 17 sati, a vodiči su bili ugledni stručnjaci s područja zagrebačke arhitekture. Uz program je tiskan kratki vodič s popisom vodstava i njihovim sažetim opisom.

Prikaz zagrebačke arhitekture započeo je razgledom Gornjega grada, a osmislila ga je dr. sc. Dubravka Botica, docentica Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Naglasak tog vodstva bio je na prikazu razdoblja snažne izgradnje Gornjeg grada s kraja 18. i početka 19. st., kada arhitekturu nepoznatih graditelja počinju zamjenjivati zgrade vrsnih zagrebačkih arhitekata Matije Leonharda, Ivana Eithera i Bartola Felbingera. Posebna pozornost pridana je njihovim najpoznatijim građevinama iz prvih desetljeća 19. st. na području Trga sv. Marka, Opatičke, Basaričekove i Radićeve ulice, koje su pridonijele prepoznatljivosti Gornjega grada.

Vodstvo je drugog dana bilo posvećeno Hermanu Bolléu, jednome od najpoznatijih arhitekata s kraja 19. i početka 20. st. O Bolléu, neostilovima, europskim utjecajima i djelima kojima je taj vrsni arhitekt preobrazio Zagreb u europsku metropolu govorio je dr. sc. Dragan Damjanović, docent Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od Bolléova golemog opusa, čija su pojedina ostvarenja postali simboli vizualnog identiteta grada, sudionici su na Gornjem gradu i Kaptolu razgledali palaču Odjela za bogoštovlje i nastavu u Opatičkoj 10 i katedralu (uz reference na okolne građevine – Nadbiskupski dvor, Marijin pil, franjevačku crkvu, kuriju na Kaptolu 6, sjemenište), a potom je razgled usmjeren prema Donjem gradu, na Trg bana Jelačića, s osvrtnom na kuću Stanković, pa preko Preradovićeve trga i pravoslavne crkve do evangeličke crkve u ulici Andrije Hebranga te do Muzeja za umjetnost i obrt na Trgu maršala Tita.

Tema trećeg vodstva bilo je djelovanje arhitekta Aladara Baranyaia (1879. – 1936.), čija je većina od stotinjak poznatih projekata realizirana upravo u Zagrebu. Autorica vodstva bila je dr. sc. Jasna Galjer, profesorica Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Značaj tog arhitekta, koji je dao ključan doprinos definiranju modernih standarda u stambenoj arhitekturi, istaknut je obilaskom lokacija njegovih zgrada u Donjem gradu: kuća Bauda na Marulićevoj trgu 7 i u Mihanovićevoj 38, kuća Hrvatske banke za promet nekretninama, Mihanovićeve 32 / Gundulićeve 61 – 63, kuće Vražička – Prikrl u Gundulićevoj 23, kuće Popović na Trgu bana Josipa Jelačića 4, kuće Ćuk u Jurišičevoj 2 i palače Srpske banke, Jurišičeva 4. Uz analize navedenih zgrada, autorica se osvrnula i na Baranyaieve projekte sagrađene u blizini, te na one za koje je bio angažiran na preoblikovanju fasada. Stambene interijere zbog razumljivih razloga nije bilo moguće posjetiti, kao ni vile na Tuškancu, te je taj dio njegova stvaralaštva ostao kao prijedlog za neki budući program predstavljanja Baranyaia kao jednog od najznačajnijih predstavnika secesije i epohe *art decoa* u hrvatskoj arhitekturi.

I četvrti dan *Arhitekture s potpisom* bio je posvećen jednome od najznačajnijih arhitekata 20. st. u Hrvatskoj – Ignjatu Fischeru (1870. – 1948.). Presjek 40-godišnjeg stvaralaštva Ignjata Fischera sudionicima vodstva dala je dr. sc. Marina Bagarić iz Muzeja za umjetnost i obrt. Presentacija Ignjata Fischera kao autora objekata koji su namjenom i izvedbom prva ili jedina takva ostvarenja u Zagrebu odnosno u Hrvatskoj u tom je vodstvu prevagnula nad brojnošću i raznovrsnošću realiziranih projekata u cijelom gradu, te je tako obilazak obuhvatio prvu modernu, protosecesijsku zgradu – kuću Rado na Trgu J. J. Strossmayera 7, prvu zagrebačku privatnu polikliniku – Sanatorij u Klaićevoj 16 – 18 (danas Dječja bolnica Klaićeva), prvu modernu robnu kuću Kastner & Öhler (današnja Nama u Ilici) i prvu namjenski projektiranu zgradu za kinematograf (kino Apollo u Ilici 31, danas kazalište Kerempuh).

Posljednji dan stručnih vodstava osmislio je Krešimir Galović iz Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture RH, a tema je bila arhitektura Viktora Kovačića (1874. – 1924.). Stručni obilazak počeo je na dvjema lokacijama – na istoku kod zgrade Oršić i Đivković u Masarykovoj 21 – 23, a na zapadu od crkve sv. Blaža u Prilazu Gjure Deželića. Obje su se grupe sastale na Rokovu perivoju, čiju je regulaciju osmislio upravo V. Kovačić. Govoreći o Kovačićevim projektima (Vila Frangeš, Rokov perivoj 2; Vila Rado i kuća Švrjluga, Rokov perivoj 7; Vila Auer, Rokov perivoj 9), K. Galović se osvrnuo i na neka djela Kovačićevih suvremenika, na razvoj zagrebačkih ulica i trgova u 19. i 20. st. te na metode zaštite i revitalizacije djela arhitektonske baštine.

Simpatičan i poticajni dio programa bila je i nagradna igra za sudionike koji su pratili stručna vodstva i koji su za svako vodstvo u kojemu su sudjelovali dobili žig na stražnjoj stranici vodiča. Oni najrevniji, koji su prikupili pet žigova, nagrađeni su izdanjima DPUH-a.

Zainteresiranost javnosti za programe kakve su u 2013. organizirali DAZ i DPUH potvrđena je odličnom posjećenošću i 3. dana zagrebačke arhitekture, kao i stručnih vodstava *Arhitektura s potpisom*, pa bi njihovo održavanje svakako trebalo podržati i nastaviti osmišljavati. Tako bi uz komercijalnu, turističku ponudu postojali i studiozniji, ali ipak javnosti pristupačni programi koje najbolje mogu realizirati strukovna društva, što su pokazali Društvo arhitekata Zagreba i Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske.²

Primljeno: 30 lipnja 2014.

“THIRD DAYS OF ZAGREB ARCHITECTURE” AND “SIGNED ARCHITECTURE”. PROGRAMMES OF THE ASSOCIATION OF ARCHITECTS OF ZAGREB AND THE ASSOCIATION OF ART HISTORIANS OF CROATIA IN 2013

The history of Zagreb, and within it that of architecture and town planning and design, are frequent themes of papers and books, and for several years now we have seen them turning into an inspiration for various programmes of the Zagreb Tourist Board, tourist agencies and associations. Organised tours of the city or thematic walks enable tourists as well as residents to get to know the celebrated features of the city, as well as with its secrets and lesser known parts. *Zagreb Tit-Bits, Zagreb in Love, Sensual Zagreb, Obsessed Zagreb, Upper Town Witches, Secrets of Grič, Tactile Zagreb, Evening Strolls in Zagreb, Strolling with Zagorka around Zagreb* are just parts of the fare provided for tourists and locals to be able to get to know the city, to hear the uncommon and neglected stories and details or to animate their memories.

In 2013 two professional associations became involved in the presentation of Zagreb, particularly of its architecture and urban design: the Association of Architects of Zagreb and the Association of Art Historians of Croatia. The programmes of both associations were open to all, and free of charge, and thus not only members of the associations but many members of similar professions, people employed in culture and tourism as well as the general public took part in them.

² Društvo arhitekata Zagreba potkraj svibnja 2014. organiziralo je 4. dane zagrebačke arhitekture s temom *Potencijal krize – poslovna arhitektura*.